

TIEDONJULKISTAMISEN
NEUVOTTELUKUNTA
Hallituskatu 2 B
00170 Helsinki
p. (09) 228 69236
info@tjnk.fi
www.tjnk.fi

DELEGATIONEN FÖR
INFORMATIONSSPRIDNING
Regeringsgatan 2 B
00170 Helsingfors
t. (09) 228 69236
info@tjnk.fi
www.tjnk.fi

COMMITTEE FOR
PUBLIC INFORMATION
Hallituskatu 2 B
00170 Helsinki
t. +358 9 228 69236
info@tjnk.fi
www.tjnk.fi

TIEDONJULKISTAMISEN VALTIONPALKINNOT 2010

Arkkitehti Panu Kaila rakennuskulttuurin ja siihen liittyvän taitotiedon alalla tehdystä elämäntyöstä tiedonjulkistajana

Arkkitehti Panu Kaila (s. 1939) palkitaan elämäntyöstään tiedonjulkistajana. Hän on tehnyt mittavan ja ansiokkaan uran rakennuskulttuurin ja siihen liittyvän taitotiedon tutkijana, opettajana sekä tuotteliana ja taitavana kirjoittajana. Hänet tunnetaan erityisesti rakennusten restauroinnin ja konservoinnin perinteitä vaalivana osaajana ja pidettynä esiintyjänä. Arkkitehti Kaila on myös kansainvälisesti tunnettu puuarkkitehtuurin ja konservoinnin asiantuntija ja auktoriteetti.

Kaila on pitkän uransa aikana ehtinyt opettaa kaikissa Suomen arkkitehtikouluissa sekä ulkomailla muun muassa Italiassa, Norjassa ja Japanissa. Hänen muista kansainvälisistä toimistaan voidaan mainita UNESCO:n ja kansainvälisen restaurointi-instituutin (ICCROM) asiantuntijatehtävät sekä toiminta kansainvälisessä rakennusmuistomerkkijärjestössä (ICOMOS). Lisäksi 20-vuotinen työura Museovirastossa on tehnyt Kailasta paitsi perinteisten maalaustapojen asiantuntijan myös käytännön tekijän, joka on itse kehittänyt ja kokeillut lukuisia erilaisia reseptejä ja tekniikoita.

Tietämystään perinnerakentajana ja restauroijana Panu Kaila on jakanut väsymättä. Erilaisten vaativien asiantuntijatehtävien lisäksi Kailan asiantuntemusta on hyödynnetty niin sanomalehtikolumnien kuin televisio-ohjelmien kautta. Hänen vaikutuksensa ei olekaan rajoittunut vain arkkitehtuurin ammattilaisiin ja alaa opiskeleviin, vaan hänet tunnetaan hyvin myös tavallisten käyttäjien ja kuluttajien keskuudessa rakennusperinteen käytännön osaajana ja opettajana.

Kailan kirjoittamat, paljon luetut puutalojen rakentamista ja erityisesti niiden maalaamista käsittelevät teokset, kuten *Kevät toi maalarin. Perinteinen ulkomaalaus* (2000) ja sen täydennysteos *Kesällä töitä teki maalari* (2008) sekä *Maalari maalasi taloa. Julkisivujen värihistoria* (2009) osoittavat tietä kestävään ja taiteellisesti korkeatasoiseen rakennuskulttuuriin. Teos *Talotohtori. Rakentajan pikkujättiläinen* (1997) oli myös Tieto-Finlandia-ehdokkaana, ja arkkitehti tunnetaankin yhä talotohtori Kailana.

Panu Kaila on aiemmin saanut muun muassa tiedonjulkistamisen valtionpalkinnon, rakennustaiteen ja yhdyskuntasuunnittelun valtionpalkinnon, taiteen valtionpalkinnon sekä useita palkintoja teoksistaan. Mittavasta elämäntyöstään tiedonjulkistajana häntä ei kuitenkaan ole vielä palkittu.

Arkkitehti Panu Kaila on ottanut selkeän roolin yhteiskunnallisena keskustelijana ja vaikuttajana. Hän on uskaltanut kritisoida viime vuosikymmeninä vallinnutta vanhojen rakennusten tuhoamisvimmaa ja hätiköityjä kunnostusratkaisuja ja ollut näin osaltaan pelastamassa suomalaista rakennuskulttuuria ja -osaamista. Perinnerakentamisen puolestapuhujana ja vanhan rakennusperinteen vaalijana hän on nostanut käden taidot jälleen kunniaan ja puun käytön uuteen nousuun. Puu on suomalaisille elävä ja pyhä materiaali, mutta kuten talotohtori Kaila muistuttaa, sitä on myös hoidettava kuin elävää – annettava sen hengittää.

Taidemaalari Tom Björklund ja filosofian kandidaatti Seppo Vuokko teoksesta *Mammutin aika. Elämää jääkaudella* (Tammi)

Taiteilija Tom Björklundin ja tietokirjoittaja Seppo Vuokon *Mammutin aika* vie lukijansa viime jääkauden maisemiin: mammuttiarolle, arometsään ja vuoristoihin. Jääkauden asukkaat, niin eläimet kuin kasvit, heräävät henkiin kirjan eloissa tekstissä ja lumoavissa kuvissa. Kirja tuo jääkauden lähelle lukijaa osoittamalla, että vaikka mammutteja ei enää ole, useimmat jääkauden lajeista ovat yhä elossa ja meille hyvinkin tuttuja. Kirjassa tutustutaan myös jääkauden aikaiseen ihmiseen ja pohditaan hänen vaikutustaan eliöyhteisöihin ja siihen, mitkä lajit kuolivat sukupuuttoon ja mitkä selvisivät meidän päiviimme saakka. Kirja sitoo teemansa nykyhetkeen: vaikka jääkaudet osoittavat ilmaston muuttuneen maapallon historiassa monta kertaa, ihmisen vaikutus luonnon monimuotoisuuteen ja ilmastoon on ainutlaatuinen.

Björklundin ja Vuokon teos on esteettinen nautinto ja mukaansatempaava lukukokemus. Kuvissa tieto yhdistyy taiteelliseen ilmaisuun, ja niiden ansiosta kirja on helposti lähestyttävä myös lapsille. Kokonaisuudessaan kirja on oiva tieteen ja taiteen liitos.

Professori Sirkka-Liisa Kivelä teoksesta *Depressiosta tasapainoon. Hyvä elämä iäkkäänä* (Kirjapaja) sekä syvällistä ymmärtämystä osoittaneesta vanhuuteen ja vanhustenhoitoon liittyvästä asiantuntemuksesta

Professori Sirkka-Liisa Kivelä on vanhusten hyvän hoidon näkyvä puolestapuhuja. Kivelä valmistui lääkäriksi 1971 ja väitteli tohtoriksi 1983. Hän toimi pitkään käytännön lääkärintyössä sairaaloissa ja terveyskeskuksissa ennen siirtymistään akateemiseen maailmaan opettajaksi ja tutkijaksi. Vuodesta 2000 hän on toiminut yleislääketieteen professorina Turun yliopistossa.

Kivelän erityisalaa on vanhuuden ja vanhenemisen tutkimus. Hän on käsitellyt vanhuutta monipuolisesti opettajana, tutkijana ja asiantuntijana. Työnsä ohessa hän on tehnyt selvityksiä vanhustenhoidosta ja kirjoittanut runsaasti artikkeleita, oppikirjoja ja yleisiä tietokirjoja. Teoksessa *Depressiosta tasapainoon. Hyvä elämä iäkkäänä* Kivelä masennuksen oireiden ja hoidon kuvailun lisäksi ohjaa niin ikääntyvää itseään kuin hänen läheisiään hyvinvoinnin edistämässä.

Yhteiskunnallisena keskustelijana Kivelä on tinkimättä puolustanut tiedon ja asiantuntemuksen merkitystä päätöksenteossa, koulutuksessa ja käytännön hoitotyössä. Hänen viestinsä keskiössä on kansalaisten oikeus hyvään vanhuuteen.

Toimittaja Anna-Lena Laurén korkeatasoisesta journalistisesta työstä toimittajana ja kirjailijana

Anna-Lena Laurén on nuoresta iästään huolimatta monipuolinen journalisti ja kirjailija, joka on työskennellyt sekä kirjoitetun sanan parissa että radiossa ja televisiossa. Hänen tähänastisen toimintansa ytimessä ovat olleet Venäjä ja venäläisyys, mille hänen venäjän kielen ja kulttuurin tuntemuksensa on antanut erinomaisen pohjan. Viime vuosina Laurén on laajentanut toimintaansa Kaukasukselle ja julkaissut alueen ajankohtaisista kysymyksistä useita mielenkiintoisia kolumneja. Samoista aiheista Laurén on raportoinut ansiokkaasti myös toimiessaan Yleisradion Moskovon-kirjeenvaihtajana.

Laurénin teos *Hulluja nuo venäläiset. Tuokiokuvia Venäjältä* (2009) tarjoaa asiantuntevan näkökulman venäläiseen sieluun ja elämään nyky-Venäjällä. Kirjassaan *Vuorilla ei ole berroja. Kaukasiasta ja sen kansoista* (2009) Laurén liikkuu Kaukasuksella, kuvaillen asiantuntevasti alueen eri tasavaltoja. Hänen suurin

vahvuutensa on kyky luoda teräviä analyysejä kuvaamistaan alueista ja ihmisistä. Laurén on osoittanut poikkeuksellista rohkeutta ja sitkeyttä materiaalin keruussa ja julkistaa tietonsa tuoreella ja usein hausalla tavalla.

Anna-Lena Laurénin toiminta on tiedonjulkistamista sanan parhaassa merkityksessä: hän antaa lukijoille, katselijoille ja kuulijoille sellaista tietoa, johon he eivät muutoin pääsisi käsiksi.

Professori (emeritus) Ismo Lindell teoksesta *Sähköön pitkä historia* (Otatieto-sarja, Gaudeamus)

Aalto-yliopiston Teknillisen korkeakoulun emeritusprofessori Ismo Lindellin *Sähköön pitkä historia* on vaatimattomiin kansiin piilotettu helmi, joka kertoo elävästi ja monipuolisesti tekniikan kehittymisestä kahden vuosituhannen aikana ja osin vielä kauempanakin historiassa. Kirja tarjoaa uutta tietoa teknisesti sivistyneille, mutta imaisee vaivattomasti mukaansa myös humanistilukijat.

Tekniikka on tärkeä, mutta historian tutkimuksessa ja popularisoinnissa usein vähälle huomiolle jäänyt alue. *Sähköön pitkä historia* kertoo havainnollisesti, kuinka hyödyttöminä tai hyväosaisten huveina pidetyt luonnonilmiöt ja tieteellinen tutkimus voivat kääntyä suureksi hyödyksi ihmiskunnalle. Tie toimiviin sovelluksiin on usein kuitenkin vuosikymmenien, entisaikoina jopa vuosisatojen mittainen. Matkassa on monta mutkaa, inhimillisiä tragedioita ja sankaritekoja. Keksintöihin liittyy kaupallisia juonitteluja ja manipulointia aivan samoin kuin nykyisinäkin aikoina.

Lindell onnistuu havainnollistamaan, että monet melko tuoreena pidetyt keksinnöt ovat juuriltaan hyvinkin vanhoja. Toisaalta entisaikojen ihmisillä oli käytössään edistyneempää tekniikkaa kuin olemme ehkä osanneet kuvitella. Esivanhempamme eivät suinkaan istuneet savupirteissään pimeässä: pihdissä palava päre antoi valoa jopa viidenkymmenen kynttilän verran, mutta vaati toki paljon työtä niin kuin moni muukin asia entisaikoina.

Myös *Sähköön pitkän historian* kuvitus ansaitsee huomion. Kuvitus on samaan aikaan vaatimaton, tyylikäs ja pröystäilemätön ja sopii saumattomasti yhteen tekstin kanssa.

Toimitusjohtaja Pekka Mustonen, professori Pertti Mustajoki ja professori Matti Hannuksela *Terveyskirjasto.fi*-verkkosivustosta

Terveyskirjasto.fi on kaikille kansalaisille vapaasti saatavilla oleva verkkotietopalvelu. Palvelu tuottaa ja ylläpitää luotettavaa, riippumatonta ja tieteelliseen näyttöön perustuvaa tietoa terveydestä ja sairauksista.

Terveyskirjastossa on 38 tietokantaa ja yli 10 000 erillistä artikkelia. Käytetyin tietokanta on *Lääkärikirja Duodecim*, joka tarjoaa keskeistä terveystietoa ja ohjaa käyttämään palvelun muuta aineistoa ja muita luotettavia tietolähteitä.

Terveyskirjaston käyttäjämäärä kasvaa jatkuvasti. Vuonna 2009 tietopalvelussa oli 7,4 miljoonaa käyntiä ja kuukaudessa avataan yli 2 miljoonaa artikkelia. *Terveyskirjasto.fi* on erittäin tunnettu ja arvostettu verkkopalvelu. Palvelu linkittyy muiden luotettujen terveydenhuoltosektorin toimijoiden palveluihin, muun muassa yli 300 kunnan terveystietopalvelusivustolle. Palvelun sisältö on integroitu myös osaksi terveydenhuollon ammattilaisten Terveysportti-palvelua.

Terveyskirjaston kehittämisessä, sisällön luomisessa ja ylläpidossa ovat keskeisesti toimineet toimitusjohtaja Pekka Mustonen, professori Pertti Mustajoki ja professori Matti Hannuksela.

Toimittaja Jarmo (Jake) Nyman asiantuntevasta ja taustoja valottavasta radiotyöstä sekä suomen kielen vaalimisesta

Toimittaja Jake Nyman on kunnianhimoisesti koonnut tietoa populaarimusiikista ja sen historiasta jo vuosikymmenien ajan. Nymanin ura Yleisradiossa alkoi vuonna 1972, ja hän on toiminut ohjelmia kaikille suomenkielisille YLE:n radiokanaville. Hänen tunnetuimpia ohjelmiaan vuosien varrella ovat olleet *Onnenpäivä*, *Pop eilen – tänään*, *Kovan päivän ilta* ja *Rockradio*.

Radiotyönsä ohella Nyman on myös tuottelias tietokirjailija. Hän on kirjoittanut useita populaarimusiikin tieto- ja hakuteoksia, joista mainittakoon kirjasarjat *Rocktieto 1–3* (1979–82) ja *Onnenpäivä 1–2* (1989–95) sekä tuoreimpana teos *Kovan päivän ilta: Rockin historiaa 45 kierrosta minuutissa* (2009).

Jake Nyman on ollut keskeinen vaikuttaja siinä toimittajasukupolvessa, joka 1970-luvulla vakiinnutti tietämykseen ja näkemykseen perustuvan populaarimusiikkijournalismin osaksi suomalaista radiotarjontaa. Jake Nymania voi luonnehtia populaarimusiikin eläväksi tietosanakirjaksi. Hän on tehnyt musiikkiohjelmiaan kriittisellä asenteella ja journalistisella otteella. Nymanin tavaramerkkinä on kyky helppotajuisella ja elämyksellisellä tyyllillä yhdistellä populaarimusiikin eri aikakausia ja välittää niihin liittyvää tietoa. Hän osaa sitoa populaarikulttuurin historiallisiin tapahtumiin ja valottaa myös ilmiöiden taustoja. Nyman on myös kauniin ja ilmaisuvoimaisen puhekielen vaalija.

Filosofian tohtori Mikko Ylikangas teoksesta *Unileipää, kuolonvettä, spiidiä. Huumeet Suomessa 1800–1950* (Atena)

Filosofian tohtori Mikko Ylikankaan teos *Unileipää, kuolonvettä, spiidiä. Huumeet Suomessa 1800–1950* on havainnollisesti kirjoitettu tietokirja huumeista Suomessa. Historiantutkija Ylikankaan teos yhdistää selkeän kerronnan ja yksityiskohtien rikkauden. Huolellisesti tehty pohjatyö näkyy tekstin kiihkottomassa tietopitoisuudessa, tarkoissa viittauksissa, ajankuvaa ja teemaa värittävissä tekstilainauksissa ja graafisessa aineistossa.

Laaja ja yleistajuinen teos kertoo huumaavien aineiden matkan Suomeen. Se antaa myös tarkan kuvan siitä, kuinka huumeekulttuuri on 150 vuodessa muuttunut. Kirjassa tarkastellaan lisäksi huumausainekontrollin syntyä ja kehitystä sekä Suomea laittoman huumeikaupan näyttämönä. Ylikangas osoittaa ristiriidan laillisen käytön ja väärinkäytön välillä. Morfinia, kokaiinia ja heroiinia sai pitkään vapaasti tai helposti reseptillä. Samaan aikaan salakauppa rehotti.

Suomen Akatemian ohjelmapäällikkönä työskentelevä Ylikangas on tutkinut huumeiden historiaa jo useita vuosia. *Unileipää, kuolonvettä, spiidiä* perustuu monipuoliseen lähdeaineistoon. Tekijä on käyttänyt oikeuslaitoksen, poliisin ja lääkintöhallituksen arkistoja. Hän erittelee myös taitavasti huumausaineista käytyä keskustelua sanomalehdissä, kirjallisuudessa ja sotaveteraanien muistelemina.

Ylikankaan teos on sujuvasti ja asiantuntevasti kirjoitettu. Hankalasta aiheesta huolimatta se on helppolukuinen ja jopa viihdyttävä. Teos perustuu kirjoittajansa vahvaan tiedolliseen asiantuntijuuteen. Suomi sidotaan kirjassa ansiokkaasti osaksi muun Euroopan kehitystä.